

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka Slovenskej republiky

Dobrovičova č. 12, 812 66 Bratislava

Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky

Botanická č. 17, 842 13 Bratislava

**NÁRODNÝ KONTROLNÝ PROGRAM
PRE SALMONELOVÉ INFEKCIE
V KŔDĽOCH BROJLEROV KURY DOMÁCEJ (*Gallus gallus*)
V SLOVENSKEJ REPUBLIKE V ROKU 2016**

Predložil:

prof. MVDr. Jozef Bireš, DrSc.

Hlavný veterinárny lekár SR

Schválil:

prof. Ing. Ľubomír JAHNÁTEK, CSc.

Minister pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Bratislava, december 2015

1. Ciele programu
2. Právny podklad programu
3. Vymedzenie pojmov
4. Štruktúra a organizácia príslušných orgánov
5. Diagnostika – schválené laboratória
6. Systém hlásenia choroby a povinnosti chovateľa
7. Premiestňovanie hydiny
8. Kompenzácia pri ozdravovaní
9. Monitoring salmonel v krdľoch brojlerov v roku 2016
10. Opatrenia v prípade podozrenia a zistenia invázných sérotypov salmonel
11. Epizootologické šetrenie – identifikácia možného zdroja kontaminácie
12. Používanie antimikrobiálnych látok
13. Schvaľovanie a registrácia chovov brojlerov
14. Štruktúra produkcie krmiva pre hydinu a schéma odberu vzoriek krmív
15. Vedenie záznamov na farmách
16. Prílohy

Tento kontrolný program sa vzťahuje na všetky komerčné krdle brojlerov kury domácej (*Gallus gallus*) v Slovenskej republike.

Program sa nevzťahuje na:

- 1. prvovýrobu na súkromné domáce použitie**
- 2. prvovýrobcov, ktorí sú iba registrovaní** na oddelení (odbore) hygieny potravín a potravinového dozoru miestne príslušnej regionálnej veterinárnej a potravinovej správy (ďalej „RVPS“) **podľa § 40 ods. 3 písm. b) zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti** v znení neskorších predpisov, **za predpokladu, že spĺňajú požiadavky, ktoré im ukladá nariadenie vlády SR č. 359/2011 Z. z.**, ktorým sa ustanovujú požiadavky na niektoré potravinárske prevádzkarne a na malé množstvá.

1. Ciele programu

Tento program sa uplatňuje od 1. januára 2016 do 31. decembra 2016.

Cieľ na zníženie výskytu *Salmonella* Enteritidis a *Salmonella* Typhimurium (vrátane monofázových kmeňov *Salmonella* Typhimurium s antigénnym vzorcom 1,4,[5],12:i:- (ďalej len „*Salmonella* Typhimurium“)) v krdľoch brojlerov *Gallus gallus* (ďalej len „cieľ Únie“) **sa stanovuje ako:**

- zníženie maximálneho ročného percentuálneho podielu krdľov brojlerov, ktoré zostávajú pozitívne na *Salmonella* Enteritidis a *Salmonella* Typhimurium, **na 1 % alebo menej.**

Kontrolný program sa každoročne vyhodnocuje.

- **Úradné vzorky** v chovoch sú odoberané a zasielané do Národného referenčného laboratória pre salmonely (ďalej len „NRL“) – Štátny veterinárny a potravinový ústav – Veterinárny a potravinový ústav Bratislava (ďalej len „ŠVPÚ – VPÚ Bratislava“) – prostredníctvom úradných veterinárnych lekárov z miestne príslušných regionálnych veterinárnych a potravinových správ (ďalej len „príslušných RVPS“), ktorí takisto nariaďujú veterinárne opatrenia v prípade pozitívnych výsledkov.
Úradné vzorky môžu byť odoberané aj súkromnými veterinárnymi lekármi poverenými na výkon štátnych veterinárnych činností po dohode a podpísaní zmluvy s príslušnou RVPS.
- **Vzorky z iniciatívy prevádzkovateľa** potravinárskeho podniku sú odoberané prostredníctvom súkromných veterinárnych lekárov (ďalej len „SVL“) zabezpečujúcich veterinárnu starostlivosť v daných krdľoch.

2. Právny podklad programu

Právnym podkladom národného kontrolného programu sú:

- **Zákon č. 39/2007 Z. z.** o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov (ďalej len „zákon č. 39/2007 Z. z.“)
- **Nariadenie č. 2160/2003/ES** Európskeho parlamentu a Rady zo 17. novembra 2003 o kontrole salmonely a ostatných špecifikovaných zoonotických pôvodcov pochádzajúcich z potravín (ďalej len „nariadenie č. 2160/2003/ES“)

- **Nariadenie vlády SR č. 626/2004 Z. z.** o monitorovaní zoonóz a pôvodcov zoonóz (ďalej len „nariadenie vlády č. 626/2004 Z. z.“)
- **Nariadenie Komisie (EÚ) č. 200/2012** z 8. marca 2012, týkajúce sa cieľa Únie, pokiaľ ide o zníženie výskytu *Salmonella* Enteritidis a *Salmonella* Typhimurium v krdľoch brojlerov, stanoveného v nariadení (ES) č. 2160/2003 (ďalej len „nariadenie Komisie č. 200/2012“)
- **Nariadenie Komisie (ES) č. 1177/2006** z 1. augusta 2006, ktorým sa vykonáva nariadenie Európskeho parlamentu a Rady (ES) č. 2160/2003, pokiaľ ide o požiadavky na používanie špecifických metód kontroly v rámci národných programov kontroly salmonely u hydiny (ďalej len „nariadenie Komisie č. 1177/2006“)

Príslušnými orgánmi zodpovednými za kontrolu a koordináciu plnenia programu sú orgány štátnej správy vo veterinárnej oblasti.

3. Vymedzenie pojmov

Na účely tohto programu sa uplatňujú nasledovné definície:

- a. **krdel'** – znamená všetku hydinu rovnakého zdravotného stavu držanú v tých istých priestoroch alebo v tej istej ohrade, a tvoriacu jednu epizootologickú jednotku; v prípade hydiny v zastrešenom zariadení sem patria všetky vtáky, ktoré žijú v tom istom priestore na dýchanie;
- b. **infikovaný krdel'** - na účely overenia dosiahnutia cieľa Únie sa krdel' brojlerov považuje za pozitívny v prípade, že sa zaznamená výskyt *Salmonella* Enteritidis a *Salmonella* Typhimurium (iných, ako kmeňov očkovacej látky) vo vzorke z krdľa brojlerov. Pozitívne krdle brojlerov sa počítajú iba raz v rámci jedného turnusu, odhliadnuc od počtu odberov vzoriek a testov, a nahlásia sa iba v prvom roku zistenia. Na účely cieľa Spoločenstva sa krdel' brojlerov považuje za infikovaný aj v prípade, keď výskyt *Salmonella* Enteritidis a *Salmonella* Typhimurium nie je zaznamenaný, ale prítomnosť antimikrobiálnych látok alebo efekt bakteriálneho rastového inhibítora áno;
- c. **podozrivý krdel'** – za podozrivý sa považuje krdel' v prípade, že sa zaznamená výskyt *Salmonella* sp. v jednej alebo vo viacerých vzorkách odobraných v krdli, a nie sú známe výsledky sérotypizácie;
- d. **invázne sérotypy salmonel** na účely tohto programu sú:
 - a. *Salmonella* Enteritidis
 - b. *Salmonella* Typhimurium, vrátane monofázových kmeňov *Salmonella* Typhimurium s antigénym vzorcom 1,4,[5],12:i:- (ďalej len „*Salmonella* Typhimurium“);
- e. **úradný veterinárny lekár** je veterinárny lekár podľa § 12 zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti;
- f. **úradné vzorky** – vzorky odobraté úradnými veterinárnymi lekármi alebo súkromnými veterinárnymi lekármi poverenými na výkon štátnych veterinárnych činností po dohode a podpísaní zmluvy s príslušnou RVPS;

- g. **potravinársky podnik** – akýkoľvek podnik, či už pre zisk alebo nie, štátny alebo súkromný, vykonávajúci ktorúkoľvek z činností súvisiacich s ktorýmkoľvek stupňom výroby, spracúvania alebo distribúcie potravín;
- h. **prevádzkovateľ potravinárskeho podniku** – fyzické alebo právnické osoby zodpovedné za zabezpečenie toho, aby sa v potravinárskom podniku plnili požiadavky potravinového práva (ďalej len „PPP“);
- i. **ďalšie pojmy** sú uvedené v:
- Nariadení vlády SR č. 297/2003 Z. z. o zdravotných podmienkach pri výmenách hydiny a násadových vajec s členskými štátmi, pri ich premiestňovaní a dovoze z tretích krajín,
 - Nariadení vlády SR č. 626/2004 Z. z. o monitorovaní zoonóz a pôvodcov zoonóz,
 - Nariadení (ES) č. 178/2002 (všeobecné potravinové právo).

4. Štruktúra a organizácia príslušných orgánov

Centrálnou autoritou, ktorá zodpovedá za kontrolu a koordináciu implementácie tohto programu je Štátna veterinárna a potravinová správa Slovenskej republiky (ďalej „ŠVPS SR“).

Orgánmi zodpovednými za implementáciu tohto programu sú regionálne veterinárne a potravinové správy (ďalej „RVPS“) (40).

Ministerstvo pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

- schválenie národného kontrolného programu
- zverejňuje program prostredníctvom vestníka Ministerstva pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR
- potvrdzuje mimoriadne núdzové opatrenia na návrh hlavného veterinárneho lekára

Štátna veterinárna a potravinová správa SR

- vypracovanie národného kontrolného programu
- vyhodnotenie monitoringu v SR
- predkladanie ročnej správy Európskej Komisii
- návrh rozpočtu na vykonanie národného kontrolného programu ministromi pôdohospodárstva a rozvoja vidieka SR

Regionálna veterinárna a potravinová správa

- zabezpečenie odberu úradných vzoriek
- implementácia a kontrola monitoringu v chovoch
- vyhodnocovanie monitoringu a nálezovej situácie v regióne
- vyplácanie finančných úhrad a následné predkladanie týchto na refakturáciu na ŠVPS SR
- nariadenie opatrení v prípade zistenia infekcie inváznymi salmonelami
- kontrola plnenia nariadených veterinárnych opatrení

Štátny veterinárny a potravinový ústav:

Veterinárny a potravinový ústav Košice, Veterinárny ústav Zvolen

- vykonávajú laboratórnu diagnostiku
- odovzdávajú výsledky testovaní NRL

Veterinárny a potravinový ústav Dolný Kubín – NRL pre antimikrobiálne látky

- vykonáva laboratórnu diagnostiku salmonel
- odovzdáva výsledky testovaní NRL pre salmonely
- vykonáva konfirmačné analýzy v prípade zistenia inhibičných látok skríningovým vyšetrením

Veterinárny a potravinový ústav Bratislava – NRL pre salmonely

- vykonáva laboratórnu diagnostiku
- bakteriologické vyšetrenie úradných vzoriek, sérotypizácia izolátov
- vyhodnocovanie a spracovanie dát vyšetrení za SR
- odborný servis
- evidencia výsledkov vyšetrení v elektronickej forme

5. Diagnostika – schválené laboratóriá

Laboratórna diagnostika vzoriek odoberatých v rámci tohto programu zahŕňa:

- bakteriologické vyšetrenie na prítomnosť inváznych salmonel (kultivácia, typizácia, test antimikrobiálnej citlivosti a test na prítomnosť inhibičných látok) **vzoriek odoberatých od zvierat** v súlade s bodom č. 9 tohto programu;
- bakteriologické vyšetrenie na prítomnosť inváznych salmonel (kultivácia a typizácia) **vzoriek zo sterov z povrchov hál** na kontrolu účinnosti dezinfekcie v súlade s bodom č. 10, pričom stery pochádzajúce z jednej haly musia byť vyšetrené ako 1 vzorka bez ohľadu na počet sterov;
- bakteriologické vyšetrenie na prítomnosť inváznych salmonel (kultivácia a typizácia) **vzoriek krmív vrátane krmných zmesí** v súlade s bodom č. 11;
- bakteriologické vyšetrenie na prítomnosť inváznych salmonel (kultivácia a typizácia) **vzoriek vody používanej na napájanie hydiny** v súlade s bodom č. 11.

Základnú diagnostiku vykonáva Štátny veterinárny a potravinový ústav:

- Veterinárny a potravinový ústav Bratislava (VPÚ Bratislava);
- Veterinárny a potravinový ústav Dolný Kubín (VPÚ Dolný Kubín);
- Veterinárny a potravinový ústav Košice (VPÚ Košice);
- Veterinárny ústav Zvolen (VÚ Zvolen).

Národným referenčným laboratóriom (NRL) je VPÚ Bratislava, ktorý jediný môže vykonávať laboratórnu diagnostiku úradných vzoriek, sérotypizáciu a uskladňuje izoláty.

Postup skúmania vzoriek používaný štátnymi veterinárnymi laboratóriami za účelom diagnostiky sa nachádza v prílohe č. 1.

Laboratóriá, ktoré vykonávajú analýzu vzoriek v rámci tohto programu musia mať systém kvality v súlade so štandardom ISO17025 a musia byť pod kontrolou národného referenčného laboratória.

Diagnostika vykonávaná v iných laboratóriách, ako tých, ktoré sú uvedené v tomto bode, sa neuznáva na účel monitoringu v súlade s týmto programom.

6. Systém hlásenia choroby a povinnosti chovateľa

Na základe § 37 zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti je vlastník, držiteľ alebo iné fyzické alebo právnické osoby oprávnené disponovať so zvieratami, príp. prevádzkovateľ liahne povinný bez meškania hlásiť orgánu veterinárnej správy každé podozrenie na prítomnosť zoonóz a pôvodcov zoonóz (invázných salmonel) alebo laboratórne potvrdenie ich výskytu v chove a umožniť vyšetrenie chovu.

V prípade porušenia zákona, dopustí sa vlastník, držiteľ podľa § 48 zákona č. 39/2007 Z.z. o veterinárnej starostlivosti, priestupku a podľa § 50 tohto zákona iného správneho deliktu.

Povinnosti chovateľa

- spracovať a dodržiavať plán DDD činnosti na farme a viesť evidenciu o všetkých dezinfekciách a preventívnych opatreniach;
- je povinný vykonať monitoring v súlade s bodom č. 9;
- je povinný viesť záznamy na farme v súlade s bodom č. 15.

Odporúčania pre chovateľa

Spracovať a dodržiavať správnu chovateľskú prax – opatrenia biologickej bezpečnosti, ktorá zahŕňa všetky chovateľské postupy od naskladnenia jednodňových kurčiat až po vyskladnenie. Opatrenia biologickej bezpečnosti sú súhrnom chovateľských a zoonozologických opatrení, ktoré zvyšujú hygienickú úroveň chovov, pomáhajú znižovať riziko zavlečenia infekcie a minimalizujú možnosť šírenia infekcie v rámci chovu.

7. Premiestňovanie hydiny

Premiestňovanie podlieha veterinárnej kontrole a vykonáva sa podľa Nariadenia vlády Slovenskej republiky č. 297/2003 Z. z. o zdravotných podmienkach pri výmenách hydiny a násadových vajec s členskými štátmi, pri ich premiestňovaní a dovoze z tretích krajín (ďalej len „nariadenie vlády SR č. 297/2003 Z. z.“).

8. Kompenzácie pri ozdravovaní

- Laboratórna diagnostika **úradných vzoriek** je hradená zo štátneho rozpočtu.
- § 45 zákona č. 39/2007 Z. z. upravuje **náhradu škody**, ktorá bude vyplatená vlastníčkovi zvierat v dôsledku výskytu zoonózy.

9. Monitoring salmonel v krídľoch brojlerov v roku 2016

Rámec odberu vzoriek zahŕňa všetky komerčné krídla brojlerov *Gallus gallus* v SR.

Monitoring sa skladá z dvoch navzájom sa dopĺňajúcich súborov aktivít:

1. **na podnet PPP (chovateľa)** prostredníctvom súkromného veterinárneho lekára; chovateľ na svoje vlastné náklady zabezpečí odbery vzoriek prostredníctvom súkromného veterinárneho lekára a laboratórne vyšetrenie vzoriek v laboratóriách uvedených v bode č. 5

2. **ako úradné odbery vzoriek** plne hradené zo štátneho rozpočtu; úradné odbery vzoriek zabezpečujú RVPS prostredníctvom úradných veterinárnych lekárov.

A: ODBER VZORIEK Z INICIATÍVY PPP:

Odber vzoriek na podnet PPP sa uskutočňuje v rámci troch týždňov pred premiestnením brojlerov na bitúnok, z každého krdľa.

Výnimka:

Príslušná RVPS môže povoliť, že odber vzoriek z iniciatívy PPP bude vykonaný aspoň **z jedného krdľa brojlerov v jednom zástave** v chove s niekoľkými krdľami, ak:

1. sa uplatňuje systém všetko dnu - všetko von;
2. sa uplatňujú rovnaké chovateľské postupy pri všetkých krdľoch;
3. je pre všetky krdle spoločný zdroj potravy a vody;
4. ak sa najmenej **počas šiestich posledných zástavov** vykonávalo testovanie na *Salmonella* spp. podľa pravidiel stanoveného v prvom odstavci tohto bodu u všetkých krdľov v chove, **a aspoň z jedného** z týchto zástavov boli odobraté **úradné** vzorky (zo všetkých krdľov)
5. všetky výsledky testovania na *Salmonella* Enteritidis alebo *Salmonella* Typhimurium boli negatívne.

V prípade, že sú brojlerov **držané dlhšie ako 81 dní, alebo spadajú pod organické poľnohospodárstvo**, príslušné orgány môžu povoliť odber vzoriek z iniciatívy PPP v rámci šiestich týždňov pred premiestnením brojlerov na bitúnok.

B: ÚRADNÝ ODBER VZORIEK NA ÚČELY KONTROLY

Úradný odber vzoriek počas roka 2016 musí zahŕňať **aspoň 1 krdel' z 10 % chovov brojlerov v danom regióne s počtom hydiny vyšším ako 5 000 kusov**. Odber môže byť vykonaný na báze rizika vždy, keď to príslušná RVPS považuje za potrebné.

V krdľoch vybraných pre úradný odber vzoriek sa RVPS snaží zabezpečiť tento odber v prvom polroku 2016, t. j. v termíne do 30.6.2016.

- a. Tie RVPS, v príslušnosti ktorých sa nachádza **do 10 chovov** brojlerov, musia odobrať úradné vzorky minimálne z 1 chovu; pričom vzorky musia byť odobraté aspoň z jedného krdľa v chove;
- b. RVPS, v príslušnosti ktorých sa nachádza **11 a viac chovov** brojlerov, musia odobrať úradné vzorky minimálne z 2 chovov brojlerov; pričom vzorky musia byť odobraté aspoň z jedného krdľa v chove.

Pri hodnotení rizika pre výber chovu na vyšetrenie musia RVPS zohľadniť najmä:

- výskyt salmonel v danom chove v predchádzajúcich turnusoch;
- výskyt salmonel na bitúnku u brojlerov pochádzajúcich z príslušného chovu.

Odber vykonaný príslušnou RVPS môže nahradiť odber z iniciatívy PPP, ak zostane zachované pravidlo odberu podľa bodu 9.A.

Postup pri odbere vzoriek (z iniciatívy PPP, ako aj úradných vzoriek)

- Vzorky sa odoberajú **aspoň dvoma párami návlekov** na nohy.
- V prípade krdľov brojlerov chovaných vo voľnom výbehu sa vzorky môžu odoberať len vo **vnútri budov** chovných zariadení.
- Všetky návleky na nohy (z jedného krdľa) sa môžu spojiť do jednej vzorky.
- V krdľoch s počtom **brojlerov menej ako 100**, kde nie je možné vstúpiť do budovy a použiť návleky na nohy kvôli obmedzenému priestoru, je možné tieto návleky nahradiť ručnými návlekmi rovnakého druhu, ktoré bývajú používané na odber prachu. Tampónmi sa zotrujú povrchy kontaminované čerstvými fekáliami, alebo pokiaľ to nie je možné, použijú sa iné techniky na odber vzoriek.
- **Pred navlečením návlekov na nohy** sa ich povrch musí **navlhčiť** maximálnym regeneračným roztokom (MRD: 0,8 % chlorid sodný, 0,1 % peptón v sterilnej deionizovanej vode) alebo sterilnou vodou, alebo iným roztokom schváleným NRL podľa článku 11 nariadenia (ES) č. 2160/2003. Prípadne sa návleky na nohy môžu pred použitím sterilizovať roztokom v autoklávových vakoch alebo nádobách. Je zakázané používať vodu s obsahom antimikrobiálnych látok alebo pridaných dezinfekčných látok. Odporúčany spôsob navlhčenia návlekov na nohy je naliať tekutinu dnu pred ich natiahnutím na nohy.
- Je potrebné zabezpečiť, aby boli pri odbere vzoriek primerane zastúpené všetky oddelenia budovy chovného zariadenia. **Každý pár by mal pokryť približne 50 % plochy** budovy.
- **Po ukončení odberu** vzoriek sa návleky na nohy musia opatrne odstrániť, aby sa príslušný materiál neuvoľnil. Návleky sa môžu prevrátiť, aby sa na nich materiál udržal. Umiestnia sa do vrečka alebo nádoby a označia sa.

Príslušná RVPS sa môže rozhodnúť zvýšiť minimálny počet vzoriek, aby sa zabezpečil reprezentatívny odber na základe hodnotenia epizootologických parametrov v jednotlivých prípadoch, a to konkrétne podmienok biologickej bezpečnosti, rozloženia alebo veľkosti krdľa, alebo iných relevantných podmienok.

Príslušná RVPS sa môže rozhodnúť pre náhradu jedného páru návlekov na nohy vzorkou prachu s hmotnosťou 100 g odobranou z viacerých miest v chove, kde sa na povrchu jasne nachádza prach. Ako alternatíva sa môže na zhromaždenie prachu z viacerých plôch v chove použiť jeden alebo niekoľko navlhčených látkových tampónov s celkovou plochou najmenej 900 cm², pričom treba zabezpečiť, aby bol každý tampón na oboch stranách riadne obalený prachom.

Žiadanka a Protokol o úradnom odbere vzoriek

Každú vzorku odobratú v súlade s týmto programom musí sprevádzať dôkladne vyplnená „Žiadanka na laboratórne vyšetrenie - NKP pre salmonelové infekcie“ (ďalej len „Žiadanka“), ktorá sa nachádza na internetovej stránke http://www.svps.sk/zakladne_info/ziadanky.asp. Vzhľadom na fakt, že krdel' predstavuje základnú epizootologickú jednotku, správne označenie krdľa (resp. turnusu) je nevyhnutné!

Pri odbere úradných vzoriek **okrem Žiadanky úradný veterinárny lekár vyplní aj Protokol o úradnom odbere vzoriek** v rámci Národného kontrolného programu pre salmonelové infekcie v krdľoch brojlerov (príloha č. 3).

Pri odbere úradných vzoriek **musí byť vykonaná kontrola dodržiavania zoohygienických preventívnych opatrení a sanitačného programu v krdli**. Jeden originál protokolu o úradnom odbere vzoriek úradný veterinárny lekár odovzdá prevádzkovateľovi chovu a druhý originál zostáva na príslušnej RVPS.

Reziduá inhibičných látok

V prípade úradných odberov a vždy, keď sa to považuje za vhodné **musí RVPS zabezpečiť aj kontrolu používania antimikrobiálnych látok**, aby bolo isté, že výsledky testovania na salmonely neboli ovplyvnené použitím týchto látok.

Táto kontrola zahŕňa:

- **kontrolu dokumentácie** používania antimikrobiálnych látok a/alebo
- **laboratórne vyšetrenie na prítomnosť reziduí** inhibičných látok (ďalej len „RIL“)
 - z každého vyšetrovaného krdla sa vyšetří jeden brojler

Keď sa nezistí prítomnosť invázných sérotypov salmonel, ale **zistí sa prítomnosť antimikrobiálnych látok** alebo efekt bakteriálneho rastového inhibítora, krdel' brojlerov sa považuje za pozitívny.

Úradné vzorky určené na vyšetrenie RIL môžu byť vyšetrené v VPÚ Bratislava, VPÚ Dolný Kubín a VPÚ Košice (ďalej „ústavy“). Ústavy vykonajú vyšetrenie na RIL **mikrobiologickou metódou „STAR“ a PREMI TEST-om**. V prípade pozitívneho testu sa vykoná vyšetrenie na prítomnosť bakteriostatík v VPÚ v Dolnom Kubíne metódami HPLC. Požadované vyšetrenie na RIL úradný veterinárny lekár príslušnej RVPS musí uviesť aj do Žiadanky (v časti „Anamnéza“).

Výsledky a podávanie správ

Výsledky všetkých vyšetrení v krdľoch brojlerov hlásia štátne veterinárne laboratória v SR príslušným RVPS, chovateľom a súkromnému veterinárnemu lekárovi. Ročnú správu o výsledkoch hlásia RVPS v stanovenom termíne na ŠVPS SR.

Keď je v uskutočnenom sledovaní **zistená v krdli prítomnosť invázných sérovarov** salmonel, osoba zodpovedná za laboratórium, ktoré uskutočňuje vyšetrenie, osoba vykonávajúca vyšetrenie alebo vlastník krdla, okamžite oznámi výsledky príslušnej RVPS, ktorá nariadi veterinárne opatrenia v príslušnom chove a bezodkladne informujú ŠVPS SR.

Evidenciu o laboratórnych vyšetreniach v rámci tohto programu zhromažďuje a sumarizuje NRL – VPÚ Bratislava.

VPÚ Bratislava zasiela každý mesiac na ŠVPS SR protokoly o vyšetrení úradných vzoriek a protokoly o vyšetrení vzoriek, ktoré sú pozitívne na invázne salmonely.

Podávanie správ zahŕňa:

- celkový počet krdľov (aspoň raz) testovaných na salmonelu počas daného roka
- celkový počet krdľov pozitívnych na *Salmonella* spp. (akýkoľvek sérotyp)
- počet krdľov pozitívnych aspoň raz na *Salmonella* Enteritidis a/alebo *Salmonella* Typhimurium
- počet pozitívnych krdľov za každý konkrétny sérotyp, resp. bližšie nešpecifikované izoláty *Salmonella* sp.

Orgánom štátnej správy vo veterinárnej oblasti musia byť k dispozícii minimálne tieto informácie:

- úradné veterinárne číslo chovu (ktoré je nemenné)
- označenie krdľa (tj. označenie haly a turnusu)
- mesiac odberu vzoriek

Správy sú podávané zvlášť za:

- 1) odbery vzoriek z iniciatívy PPP
- 2) úradné odbery vzoriek
- 3) spolu za obidva tieto spôsoby odberov

Výsledky testovania sú považované za dôležité informácie o potravinovom reťazci.

10. Opatrenia v prípade podozrenia a zistenia invázných sérotypov salmonel

10.1. Opatrenia v prípade podozrenia

V prípade podozrenia na výskyt invázných sérotypov v krdli, t. j. do výsledkov sérotypizácie vzorky pozitívnej na *Salmonella* sp., príslušná RVPS nariadi veterinárne opatrenia v súlade s nasledovnými **minimálnymi požiadavkami**:

- Žiaden kus hydiny **nesmie opustiť halu, s výnimkou povolenia príslušnej RVPS za účelom zabitia** a neškodného odstránenia pod kontrolou, alebo za účelom zabitia na bitúnkoch určených príslušnou RVPS.
 - V tomto prípade je s podozrivým krdľom nakladané rovnako, ako s pozitívnym krdľom, a nariadené musia byť aj opatrenia v súlade s minimálnymi požiadavkami z bodu 10.2. tohto programu.
- Prevádzkovateľ je povinný prísne dodržiavať všetky opatrenia biologickej bezpečnosti v prevádzkarni, ako aj všetky ďalšie opatrenia nariadené príslušnou RVPS.

10.2. Opatrenia v prípade zistenia invázných sérotypov salmonel

V prípade, že sa zistí výskyt invázných sérotypov v krdli brojlerov, príslušná RVPS nariadi veterinárne opatrenia a začne s epizootologickým šetrením s cieľom zistiť možný zdroj infekcie v súlade s bodom č. 11 tohto programu.

Nariadené opatrenia musia byť v súlade s nasledovnými **minimálnymi požiadavkami**:

- 1) Žiaden kus hydiny **nesmie opustiť halu, s výnimkou povolenia príslušnej RVPS za účelom zabitia** a neškodného odstránenia pod kontrolou, alebo za účelom zabitia na bitúnkoch určených príslušnou RVPS. Úradný veterinárny lekár na bitúnku je informovaný o rozhodnutí o zabití.
- 2) **Po vyskladnení** infikovaného krdľa musí byť zabezpečené bezpečné odstránenie trusu a podstielky v súlade s pokynmi príslušnej RVPS.
- 3) Musí byť vykonaná dôkladná očista a dezinfekcia v príslušnom krdli.
- 4) Po očiste a dezinfekcii musí byť vykonaná kontrola efektívnosti dezinfekcie odberom sterov z povrchov hál, pričom stery sú určené na bakteriologické vyšetrenie zamerané na salmonely v NRL. Haly môžu byť opätovne naskladnené len vtedy, ak sú výsledky

bakteriologického vyšetrenia kontrolných sterov negatívne na invázne salmonely. Stery z povrchov hál musí sprevádzať vyplnená Žiadanka s uvedením, že ide o stery z povrchov hál na potvrdenie účinnosti dezinfekcie.

Vzor opatrení v prípade zistenia invázných salmonel je uvedený v prílohe č. 4.

11. Epizootologické šetrenie - identifikácia možného zdroja kontaminácie

V prípade potvrdenia invázných sérotypov salmonel príslušná RVPS vykoná epizootologické šetrenie s cieľom zistiť možný zdroj nákazy, v rámci ktorého overí možný pôvod infekcie v chove.

- V rámci epizootologického šetrenia:
- musí byť vykonaný **úradný odber vzoriek krmív vrátane krmných zmesí** v chove používaných na kŕmenie hydiny; keď je niektorá vzorka pozitívna na salmonely, príslušný orgán začne vyšetrowanie za účelom identifikácie zdroja kontaminácie prostredníctvom ÚKSÚP v rôznych štádiách výroby; náklady na vyšetrenie krmív vrátane krmných zmesí sú **hradené zo štátneho rozpočtu**; každú vzorku odobratú v súlade s týmto bodom musí sprevádzať **dôkladne vyplnená Žiadanka**, pričom **do anamnézy** musí byť uvedené: „*odber vzoriek krmív vrátane krmných zmesí v rámci epizootologického šetrenia národného kontrolného programu pre salmonelové infekcie v krdľoch brojlerov kury domácej*“;
 - musí byť vykonaný **úradný odber vzorky vody používanej na napájanie** hydiny za účelom vykonania bakteriologického vyšetrenia na prítomnosť *Salmonella* spp.; náklady na vyšetrenie vody **hradí chovateľ sám**;
 - musí byť prešetrené uplatňovanie pravidiel a kontrol týkajúcich sa odstraňovania a spracovania **vedľajších živočíšnych produktov**;
 - musia byť prešetrené **opatrenia biologickej bezpečnosti** zavedené na farme;
 - musia byť preverené všetky **záznamy vedené na farme**.

Správu o epizootologickom šetrení zašle príslušná RVPS v elektronickej forme na ŠVPS SR.

12. Používanie antimikrobiálnych látok

Antimikrobiálne látky sa nesmú používať ako osobitná metóda kontroly salmonely u hydiny.

Antimikrobiálne látky sa môžu **použiť len za nasledovných výnimočných okolností:**

- **u hydiny** nakazenej salmonelou a **vykazujúcej klinické príznaky, ktoré by jej mohli spôsobovať nadmerné utrpenie**; infikované krdle liečené antimikrobiálnymi látkami sa budú naďalej považovať za nakazené salmonelou. Toto **použitie sa zakladá na výsledkoch bakteriologického odberu vzoriek a testovania citlivosti** na antimikrobiálne látky;

Zásady pri používaní antimikrobiálnych látok:

- Použitie antimikrobiálnych látok môže byť uskutočnené (v súlade s nariadením Komisie č. 1177/2006) len so súhlasom a pod dohľadom príslušnej RVPS.
- K ošetreniu môžu byť použité len antimikrobiálne látky registrované ÚŠKVBL v Nitre.

- Použitie sa zakladá na výsledkoch bakteriologického odberu vzoriek a testovania citlivosti na antimikrobiálne látky vždy, keď je to možné;
- Požiadavky na použitie antimikrobiálnych látok sa nevzťahujú na látky, mikroorganizmy alebo prípravky povolené na použitie ako krmné doplnkové látky v súlade s článkom 3 nariadenia (ES) č. 1831/2003. o doplnkových látkach používaných vo výžive zvierat.

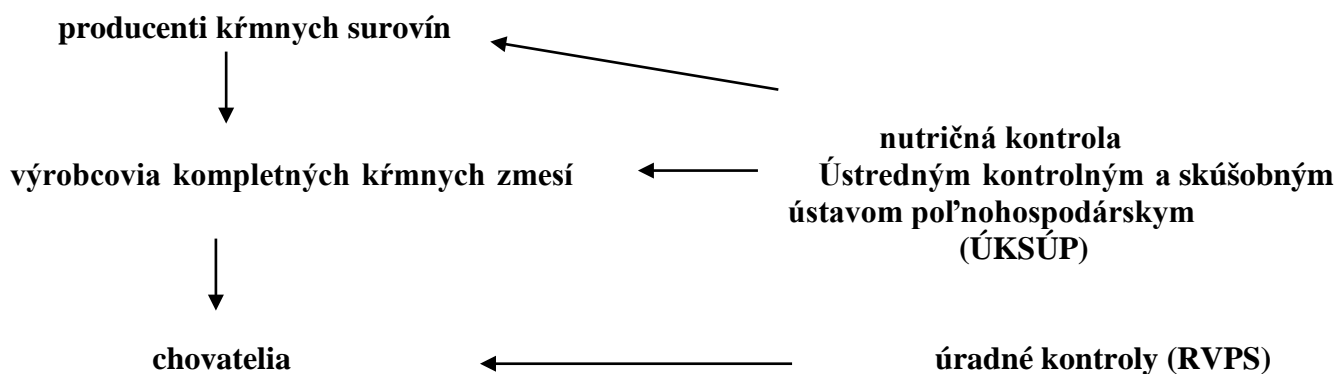
13. Registrácia a schvaľovanie chovov

Všetky komerčné chovy brojlerov, na ktoré sa vzťahuje nariadenie vlády SR č. 297/2003 Z. z. musia byť **schválené rozhodnutím príslušnej RVPS**. Chovy môžu byť schválené, len ak spĺňajú požiadavky tohto nariadenia.

ŠVPS SR registruje schválené chovy hydiny a prideliuje im veterinárne úradné číslo v súlade s § 39 zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti.

Zoznam schválených chovov hydiny sa nachádza na webovej stránke ŠVPS SR: www.svps.sk.

14. Štruktúra produkcie krmiva pre hydinu a schéma odberu vzoriek krmív

V registrovaných výrobniach krmných zmesí ÚKSÚP kontroluje nutričnú hodnotu krmív a ich zhodu v zmysle Nariadenia vlády č. 440/2006 Z. z. o krmných zmesiach v znení neskorších predpisov.

Zdravotnú nezávadnosť používaných krmív priamo u chovateľa kontrolujú úradní veterinári lekári - inšpektori príslušných RVPS v zmysle metodického pokynu o úradných kontrolách (inšpekcie v chovoch) a vykonávajú odber úradných vzoriek na analýzy v zmysle plánu Veterinárnej prevencie a ochrany krmív (ďalej len „VPO krmív“). Tieto plány sú vypracované na základe Národného Plánu kontroly krmív, ktorý pripravuje ÚKSÚP v spolupráci so ŠVPS SR. V rámci VPO krmiva sú úradné vzorky odoberané náhodne priamo u chovateľa, pričom počet odberov a typ krmiva stanoví ŠVPS SR.

V prípade, ak je chov brojlerov pozitívny na prítomnosť invázy salmonel, tak v rámci epizootologického šetrenia (v súlade s bodom č. 11) úradný veterinárny lekár – inšpektor odoberá úradné vzorky krmiva, ktoré sú podávané zvieratám na farme a vody na napájanie nezávisle od VPO krmiva.

V prípade, keď úradné vzorky krmív na farme sú pozitívne a krmná zmes pochádza zo SR, hlásenie ide do RAPID ALERT systému a postup šetrenia a prijatie opatrení stanoví ÚKSÚP spolu

s príslušnou RVPS. V prípade, ak sú úradné vzorky kŕmnych zmesí na farme pozitívne a kŕmna zmes pochádza zo zahraničia, pozitívny nález je nahlásený prostredníctvom RAPID ALERT systému.

Hodnotiacim kritériom je neprítomnosť zárodkov rodu *Salmonella* v 1 g kŕmiva v súlade s Nariadením vlády č. 438/2006 Z. z. o nežiaducich látkach v kŕmivách a o iných ukazovateľoch bezpečnosti a použiteľnosti kŕmív v znení neskorších predpisov (nulová tolerancia pre rod *Salmonella*).

15. Vedenie záznamov na farmách

Evidencia záznamov v chovoch brojlerov musí byť v súlade s nariadením Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 852/2004 z 29. apríla 2004 o hygiene potravín v platnom znení. Prevádzkovatelia chovov brojlerov na požiadanie sprístupnia všetky záznamy vedené na farmách orgánom štátnej správy vo veterinárnej oblasti.

Evidencia musí obsahovať najmenej tieto záznamy:

Pre chov :

- údaje o farme (názov a adresa prevádzkarne, osoba zodpovedná za aktivity na farme)
- situačný plán farmy
- technológia a systém chovu
- organizácia chovu
- meno a adresa súkromného veterinárneho lekára, ktorý vykonáva veterinárnu starostlivosť na farme
- zabezpečenie asanácie na farme
- proces odstránenia trusu a podstielky
- plán činnosti DDD (Deratizácia, Dezinfekcia, Dezinsekcia)
- pôvod, množstvo a druh dodaného kŕmiva dodaného alebo pripravovaného na mieste
- dátum dodania kŕmiva
- plán veterinárnej prevencie
- plán monitoringu v súlade s týmto programom
- ambulatná kniha – podávanie liečiv a vakcín zvieratám (dátum podania a ochranné lehoty)
- evidencia veterinárnych liekov, biologických prostriedkov pre vykonanie DDD
- evidencia premiestňovania zvierat;
- evidencia kontroly zdravia a mortality zvierat;
- evidencia návštev;
- plán školení zamestnancov
- evidencia vykonaných kontrol úradnými veterinárnymi lekármi (úradné záznamy z kontroly)
- plán kontroly zdravotnej nezávadnosti vody
- plán opatrení a technických vybavení v prípade extrémnych poveternostných podmienok

Pre každý krdeľ:

- osobitné a nemenné označenie každého krdľa v chove (odporúča sa ako identifikácia chovného priestoru (napr. číslo haly) v kombinácii s označením daného turnusu v danom roku),
- dátum príjmu jednodňovej hydiny – dátum naskladnenia,
- vek hydiny pri naskladnení,
- pôvod hydiny,

- počet hydiny,
- predpokladaný dátum vyskladnenia brojlerov na bitúnok;
- evidencia kontroly úhynov,
- sledovanie príjmu krmiva a vody,
- prevedené vyšetrenia, zdravotné prehliadky a diagnóza stanovená ošetrojúcim veterinárnym lekárom a výsledky laboratórných vyšetrení,
- výsledky kontroly účinnosti dezinfekcie,
- výsledky vyšetrení na prítomnosť salmonel prevedených v súlade s požiadavkami tohto programu.

16. Prílohy

- Príloha č. 1: Skúmanie vzoriek
- Príloha č. 2: Opatrenia biologickej bezpečnosti
- Príloha č. 3: Protokol o úradnom odbere vzoriek
- Príloha č. 4: Vzor veterinárnych opatrení pri zistení invázií salmonel

1. Preprava a príprava vzoriek

Vzorky sa pošlú laboratóriám uvedeným v bode č. 5 v deň odberu expresnou poštou alebo kuriérom. Musia byť chránené pred teplotami nad 25 °C a pred priamym slnečným žiarením. V laboratóriu sa vzorky uskladnia v chlade až do rozboru, ktorý sa uskutoční do 48 hodín od ich prijatia (do 4 dní od dátumu odberu).

Vzorky z návlekov na topánky:

- a) Dva páry návlekov na topánky (alebo „ponožiek“) je potrebné opatrne rozbaľiť tak, aby sa neuvolnil príslušný trusový materiál, a vložiť ich do 225 ml pufrovanej peptónovej vody (PPV) zohriatej na izbovú teplotu.
- b) Vzorkou je potrebné pokrúžiť, aby sa kompletne namočila, a pokračovať v teste podľa detekčnej metódy uvedenej v odseku 2 tejto prílohy.

V prípade odsúhlasenia ISO noriem na prípravu trusu na účely zistenia salmonely sa uplatňujú ISO normy a nahrádzajú ustanovenia o príprave vzoriek.

Vzorka prachu sa prednostne analyzuje osobitne. Príslušný orgán však môže rozhodnúť o spoločnej analýze s párom návlekov na nohy.

2. Detekčné metódy

Použije sa metóda, ktorú odporúča referenčné laboratórium EÚ (EURL) pre salmonelu v Bilthovene v Holandsku. Táto metóda je opísaná v súčasnom znení návrhu prílohy D k norme ISO 6579 (2002): Zisťovanie *Salmonely* spp. v truse zvierat a vo vzorkách v štádiu prvovýroby. V tejto metóde sa používa polotuhé médium (zmenené polotuhé médium Rappaport-Vassiladis, MSRV) ako jediné selektívne obohacujúce médium.

3. Sérotypový rozbor- NRL

Minimálne jeden izolát z každej pozitívnej vzorky sa podrobí sérotypovému rozboru podľa schémy White-Kauffmann-Le Minor.

4. Alternatívne metódy

So zreteľom na vzorky odobrané na podnet prevádzkovateľa sa môžu použiť metódy analýzy stanovené v článku 11 nariadenia Európskeho Parlamentu a Rady (ES) č. 882/2004 o úradných kontrolách uskutočňovaných s cieľom zabezpečiť overenie dodržiavania potravinového a krmivového práva a predpisov o zdraví zvierat a o starostlivosti o zvieratá v platnom znení, namiesto metód prípravy vzoriek, detekčných metód a metód sérotypového rozboru stanovených v prílohe č. 1., pokiaľ je to povolené v súlade s normou EN/ISO 16140/2003.

5. Uskladnenie kmeňov

Minimálne kmene izolované z úradných vzoriek odobraných RVPS (aspoň jeden za jeden chov za rok) sa uskladnia na účely budúcej fagotypizácie a testovania antimikrobiálnej citlivosti použitím bežných metód odberu kultúr, ktoré musia zabezpečiť celistvosť kmeňov na obdobie aspoň dvoch rokov. Príslušná RVPS, resp. ŠVPS SR môžu rozhodnúť aj o uskladnení kmeňov izolovaných zo vzoriek odobratých z iniciatívy PPP.

Opatrenia biologickej bezpečnosti na farmách

Na dosiahnutie najvyššej efektivity kontrolného programu pre salmonelové infekcie v chovoch brojlerov je nevyhnutné efektívne implementovať opatrenia biologickej bezpečnosti v chovoch.

Opatrenia biologickej bezpečnosti zahŕňujú všetky chovateľské a zoohygienické postupy, ktoré sa majú aplikovať na zvýšenie úrovne hygieny fariem a pomáhajú minimalizovať riziko výskytu a šírenia infekcie na farme medzi krdľami.

Minimálne požiadavky opatrení biologickej bezpečnosti:

- systém všetko dnu a všetko von má byť použitý pre každý krdel';
- zavedený plán čistenia, dezinfekcie, dezinsekcie a deratizácie – po depopulácii krdľov musí byť realizované dôkladné čistenie budov, technológie a ostatných zariadení a po čistení má byť vykonaná efektívna dezinfekcia, dezinsekcia a deratizácia;
- monitoring personálu, ktorý je v kontakte s hydinou;
- čierno – biely systém má byť zavedený pre personál (sprchy a šatne);
- minimalizovanie počtu ľudí, ktorí vstupujú na farmu (návštevníci farmy) a zabezpečenie informácie ohľadom osobnej hygieny a opatrení biologickej bezpečnosti zavedených na farme;
- zabezpečenie informovanosti a školení pre zamestnancov farmy;
- vyšetrovanie krmiva a vody určenej pre hydinu;
- bezpečné odstránenie podstielky, úhynov a iných odpadov;
- správne vedenie záznamov na farmách v súlade s bodom č. 14 tohto programu.

Protokol o úradnom odbere vzoriek
(v rámci Národného kontrolného programu pre salmonelové infekcie
v kŕdľoch brojlerov kury domácej (*Gallus gallus*) v Slovenskej republike v roku 2016)

Regionálna veterinárna a potravinová správa

Úradný veterinárny lekár/kód:

Meno majiteľa prevádzkarne:.....

Názov a adresa prevádzkarne:.....

Okres: Dátum vyplnenia:

Vyšetrovaný kŕdeľ (označenie, turnus):

Úradné veterinárne číslo:..... Kŕdeľ:

Súkromný veterinárny lekár:Prítomný: áno nie

Celkový počet hydiny v deň odberu úradných vzoriek	Počet chorých	Počet uhynutých	Počet utratených

Úradný odber vzoriek na účel kontroly (vybrať z možností)

1x ročne úradná vzorka z aspoň jedného kŕdľa brojlerov v chove (v rámci vyšetovaných 10 % chovov s viac ako 5 000 kusmi brojlerov za región a za rok)

úradná vzorka z iného dôvodu (dôvod:))

Typ vzorky/počet:

kontrola dokumentácie používania antimikrobiálnych látok Vyhovuje: Nevyhovuje:

1 brojler na vylúčenie prítomnosti inhibičných látok

Podpis a pečiatka úradného veterinárneho lekára:

.....

Meno, podpis a pečiatka osoby zodpovednej za chov:

.....

REGIONÁLNA VETERINÁRNA A POTRAVINOVÁ SPRÁVA.....
adresa:

č. j.:

v, dátum

vybavuje:

OPATRENIA

Regionálna veterinárna a potravinová správa (ďalej „RVPS“), ako orgán štátnej správy vo veterinárnej oblasti, príslušný podľa § 8 ods. 3 písm. e) a v súlade s § 17 ods. 3. zákona č. 39/2007 Z. z. o veterinárnej starostlivosti v znení neskorších predpisov

nariaduje

pre:

Názov a meno majiteľa prevádzkarne:

IČO:

Farma:

Registračné číslo farmy:

Pre halu č.

**veterinárne opatrenia pri zistení invázných sérotypov salmonel
v krdľoch brojlerov kury domácej (*Gallus gallus*)**

1. Ohniskom nákazy sa vymedzuje hala č. v rámci chovu (názov prevádzkarne, farma a registračné číslo farmy)
2. Zakazuje sa:
akýkoľvek presun hydiny z ohniska a do ohniska nákazy
Termín: ihneď až do odvolania Zodpovedný:
3. Nariaduje sa:
po vyskladnení infikovaného krdľa zabezpečiť bezpečné odstránenie trusu a podstielky
v súlade s pokynmi RVPS
Termín: ihneď po vyskladnení Zodpovedný:
3. Nariaduje sa:
vykonať dôkladnú očistu a dezinfekciu v hale..... (uviesť spôsob).
Termín: Zodpovedný:
4. Nariaduje sa:
vykonať kontrolu účinnosti dezinfekcie po čistení a dezinfekcii pomocou bakteriologického vyšetrenia sterov z povrchov hál pred ďalším naskladnením zvierat.
Termín: Zodpovedný:

Odôvodnenie:

Regionálna veterinárna a potravinová správa nariaďuje tieto veterinárne opatrenia na základe pozitívneho výsledku laboratórneho vyšetrenia vzoriek odobratých dňa a vyšetrených v NÁZOV LABORATÓRIA (č. protokolu zo dňa) v rámci Národného kontrolného programu pre salmonelové infekcie v kŕdľoch brojlerov v Slovenskej republike v roku 2016. Vo vyšetrovaných vzorkách bola zistená prítomnosť sérotypu *Salmonella* (DOPLNIŤ).

Poučenie o nákaze:

Salmonelóza je veľmi nebezpečná zoonóza. *Salmonella* Enteritidis a *Salmonella* Typhimurium (vrátane monofázových kmeňov *Salmonella* Typhimurium s antigénnym vzorcom 1,4,[5],12:i:-) sú označované ako invázne salmonely, nakoľko salmonelózy vyvolané týmito sérotypmi patria u ľudí medzi najčastejšie a najvážnejšie alimentárne nákazy. Príznaky, ktoré vyvolávajú invázne salmonely u ľudí bývajú veľmi vážne a u detí, seniorov a oslabených jedincov môžu byť až život ohrozujúce. Hydina patrí medzi častý rezervoár salmonel. Vtáky, ktoré infekciu prekonali a uzdravili sa, môžu byť trvalým zdrojom nákazy pre ostatnú hydinu, ale predovšetkým kontaminujú baktériami produkty určené na ľudskú spotrebu (konzumné vajcia, mäso).

podpis a pečiatka

Doručuje sa:

Na vedomie:

ŠVPS SR Bratislava

RÚVZ